

LOHJA
Järvikaupunki



HYVINVOINTIKERTOMUS 2018–2021

OHJAUSRYHMÄ

Kaupungin johtoryhmä

Mika Sivula, kaupunginjohtaja

Katri Kalske, hyvinvointijohtaja

Pekka Puistosalo, elinvoimajohtaja

Sara Rautiainen, henkilöstöjohtaja, konsernihallinnon johtaja

Pasi Perämäki, palvelutuotantojohtaja, tietohallintojohtaja

Tapio Ruutiainen, kaupunkikehitysjohtaja, kaupungingeodeetti

Eero Ahtela, kaupunkisisältöjohtaja

Merja Kuusimurto, palvelualuejohtaja; lasten, nuorten ja perheiden palvelualue

Mira Uunimäki (virkavapaalla), sijainen Tuula Suominen, palvelualuejohtaja; työikäisten palvelualue

Tuula Suominen, palvelualuejohtaja; ikääntyneiden palvelualue

Leila Streng, henkilöstön edustaja

Johanna Alatalo, johdon assistentti

Hyvinvointikertomuksen laatija

Anna Väre, projektityöntekijä

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	1
HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN.....	2
Mitä hyvinvointi ja sen edistäminen on?.....	2
Hyvinvoinnin edistäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä.....	2
Hyvinvointikertomus.....	3
VÄESTÖN HYVINVOINTI VALTUUSTOKAUDELLA 2013–2017.....	4
Lohjalaisen väestön keskeisiä piirteitä.....	4
Lohjalaisten osallisuus ja elämänlaatu.....	7
Terveystila ja elintavat.....	9
Päihteiden käyttö Lohjalla.....	11
Turvallisuus, asuminen ja ympäristö.....	13
Kunnan palvelut.....	15
Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut.....	16
HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2017–2021.....	17
TERVEYTTÄ JA HYVINVOINTIA TUKEVAT OHJELMAT JA TOIMENPITEET.....	18
Hyvinvointitavoitteet.....	19
LÄHTEET.....	21

JOHDANTO

Kuntalain (410/2015, § 1) mukaan kuntien tulee pyrkiä edistämään asukkaidensa hyvinvointia. Asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen onkin kunnan keskeisimpiä tehtäviä. Terveystoimintalaki (1326/2010, § 12) velvoittaa kuntia seuraamaan asukkaistensa hyvinvoinnin ja terveyden tilaa sekä siihen vaikuttavia tekijöitä. Kunnanvaltuuston on kerran valtuustokaudessa valmistettava laaja hyvinvointikertomus ja kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain. Hyvinvointikertomus on keskeinen osa kunnan strategiatyötä, toiminnan ja talouden suunnittelua, seuranta- ja arviointia.

Lohja on pääkaupunkiseudun läheisyydessä sijaitseva järvi- ja kaupunki. Kaupunki painottaa viimeisimmässään strategiassaan Lohjan elinvoiman, asukkaistensa hyvinvoinnin lisäämistä sekä yhteisöllisyyden ja asukastytyvöisyyden kasvattamista. Vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä jakautuu kunnan kahdelle, moniammatilliselle toimialalle sekä asukkaille itselleen.

Suuri osa lohjalaisista lapsista, nuorista ja aikuisista voi hyvin. Lohjalaisten nuorten ja lasten hyvinvoinnissa on tapahtunut vuosien aikana myönteistä kehitystä. Kiisaamista ja tupakointia on aikaisempaan verrattuna vähemmän. Lukiolaisten ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla on edelleen havaittavissa suuria eroja terveydessä ja elintavoissa. Merkittävimmät ongelmat liittyvät liialliseen päihteen käyttöön, liikunnan harrastamisen vähäisyyteen sekä yksinäisyyteen. Ikääntyneiden ihmisten kasvava osuus ja huoltosuhteen kasvu aiheuttavat paineita muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin.

Lohjalaisten terveydentilaa seurataan säännöllisesti vuosittain. Hyvinvointikertomusta hyödynnetään kunnan hyvinvointipolitiikan suunnittelussa, seurannassa, arvioinnissa ja raportoinnissa. Hyvinvointikertomuksen tilastoihin voi tutustua verkossa, esimerkiksi Sotkanet.fi -sivustolla. Tämä julkaisu on lain edellyttämä laaja hyvinvointikertomus, johon on koottu keskeisiä tietoja lohjalaisten hyvinvoinnin tilasta sekä valtuustokauden hyvinvointitavoitteet. Vuosien 2018–2021 hyvinvointikertomusten vuosiraportoinnissa keskitytään valtuustokaudelle asetettujen hyvinvointitavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen raportointiin.



Kaunis Lohjanjärvi on Uudenmaan suurin järvi.

HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN

Mitä hyvinvointi ja sen edistäminen on?

Maailman terveysjärjestön (1948) mukaan terveys on kokonaisvaltainen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila, eikä se automaattisesti tarkoita sairauksien täydellistä poissaoloa. Se syntyy ihmisen itsensä, hänen läheistensä, lähiympäristönsä, palvelujärjestelmän ja yhteiskuntapolitiikan tuloksena.

Se, miten hyvinvointi ymmärretään, ohjaa hyvinvoinnin eteen tehtävää työtä. Ihmisten terveyttä ja hyvinvointia ei ylläpidetä ja tuoteta vain sosiaali- ja terveyspalvelujen piirissä. Kunnissa tavoitteena on ollut vaikuttaa terveyden ja terveellisten elintapojen edistämiseen, päihteiden käytön ja työkyvyttömyyden vähentämiseen, syrjäytymiseen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämiseen.

Hyvinvointia edistetään tietoisesti vaikuttamalla sen taustalla oleviin tekijöihin, kuten elinympäristöön, elintapoihin ja palveluiden toimivuuteen ja saatavuuteen. Hyvinvoinnin edistämiseksi tulisi toimia suunnitelmallisesti resursien kohdentamiseksi ja hyvinvointierojen kaventamiseksi. Nämä toimet kohdistuvat yksilöön, perheeseen, yhteisöihin, väestöön ja elinympäristöihin.

Hyvinvointia tukee esteettinen, esteetön, palveluiltaan sujuva ja turvallinen asuinympäristö (Mielenterveysseura 2018; Stakes 2000). Asukkaiden hyvinvointia lisää muun muassa turvallisuuden tunnetta tukevat järjestelyt sekä julkisten palveluiden sujuvuus. Useimmat kokevat yhteyden luontoon tärkeäksi ja runsas kolmannes kaikista aikuisten vapaa-ajan liikkunnasta tapahtuu luonnossa (Mielenterveysseura 2018).



Hyvinvoinnin edistäminen on kunnan lakisääteinen tehtävä

Hyvinvoinnin edistäminen tulisi huomioida kaikessa palvelutoiminnassa ja kehittämisessä. Hyvinvointitavoitteiden tulee pohjautua arvioon asukkaiden nykytilasta ja tulevista toimintaympäristöön kohdistuvista muutoksista. Tavoitteiden asettaminen edellyttää terveyden ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden seuraamista eri väestöryhmissä. Seurantatietoa tulee olla kunnassa toteutetuista toimenpiteistä, joilla on pyritty vastaamaan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin.

Vaikka jokainen on vastuussa omista elintavoistaan, on ympärillä olevalla yhteiskunnalla suuri merkitys yksilön valintoihin. Kunnan vastuulla on huolehtia siitä, että ympäristö tukee sen asukkaiden terveyttä edistäviä valintoja ja suojelee hyvinvoinnin ja terveyden riskitekijöiltä (Mäki ym. 2017). Hyvinvointia ja terveyttä edistetään kaikkien kunnan tuottamien palvelujen, kuten muun muassa varhaiskasvatuksen, opetustoimen, ympäristöterveyspalvelujen sekä kaavoituksen ja kaupunkisuunnittelun piirissä.

Hyvinvointikertomus

Hyvinvointikertomus on kattava kuvaus kunnan asukkaiden hyvinvoinnista, terveydestä ja niiden edistämisestä. Se sisältää kuvauksen kunnan toteuttamasta hyvinvointipolitiikasta, terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden muutoksista, palvelujärjestelmän toimivuudesta, ehkäisevän työn kustannuksista ja mahdollisista vaikutuksista sekä tavoitteista ja toimenpiteistä. Tavoitteita ja toimenpiteitä tarkennetaan vuosittain ja niiden toteutumista seurataan.

Hyvinvointikertomukseen sisällytetään eri indikaattoreita ja mittareita, joilla voidaan seurata hyvinvoinnin ja terveyden kehitystä. Osa tilastoista tulee muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämältä sivustolta, Sotkanetistä. Osa tilastoista on kunnan itse keräämiä.

Hyvinvointikertomukseen sisältyy useat eri näkökulmat, jotka koskettavat väestön hyvinvointia ja terveyttä. Näitä näkökulmia ovat esimerkiksi elinympäristö, kulttuuri, tapaturmat ja liikunta.

Hyvinvointikertomuksen perimmäinen tarkoitus on olla työväline, jota kunta hyödyntää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelussa, seurannassa, arvioinnissa ja raportoinnissa. Sen avulla tarjotaan mm. perusteluja päätöksille ja autetaan priorisoimaan toimintaa. Hyvinvointikertomus yhdistää ja tiivistää eri alojen asiantuntijoiden näkemykset ja yhteiset tavoitteet. Kunnan vastuulla on julkaista joka vuosi hyvinvointikertomuksen vuosiraportti, jonka tarkoituksena on seurata toimenpiteiden toimivuutta ja väestön hyvinvoinnin ja terveyden kehitystä.



Lohjanharjun lenkkipolut tarjoavat liikuntamahdollisuuksia läpi vuoden.

VÄESTÖN HYVINVOINTI VALTUUSTOKAUDELLA 2013–2017

Hyvinvointikertomukseen koottu yhteenveto ja johtopäätökset tilastoista ja Lohjan omista selvityksistä sekä Lohjan väestöön pohjautuvia tilastoja on verrattu muihin kuntiin. Vertailukunniksi on valittu Hyvinkää, Kirkkonummi, Porvoo, Raasepori ja Vihti. Niiden lisäksi vertailukohteina ovat myös Uusimaa sekä koko maa. Kouluterveyskyselyn tulokset ovat vuodelta 2017 ja edellinen vertailukohta vuodelta 2013. Yli 20-vuotiaita lohjalaisia koskevat tiedot ovat vuosilta 2013-2015.

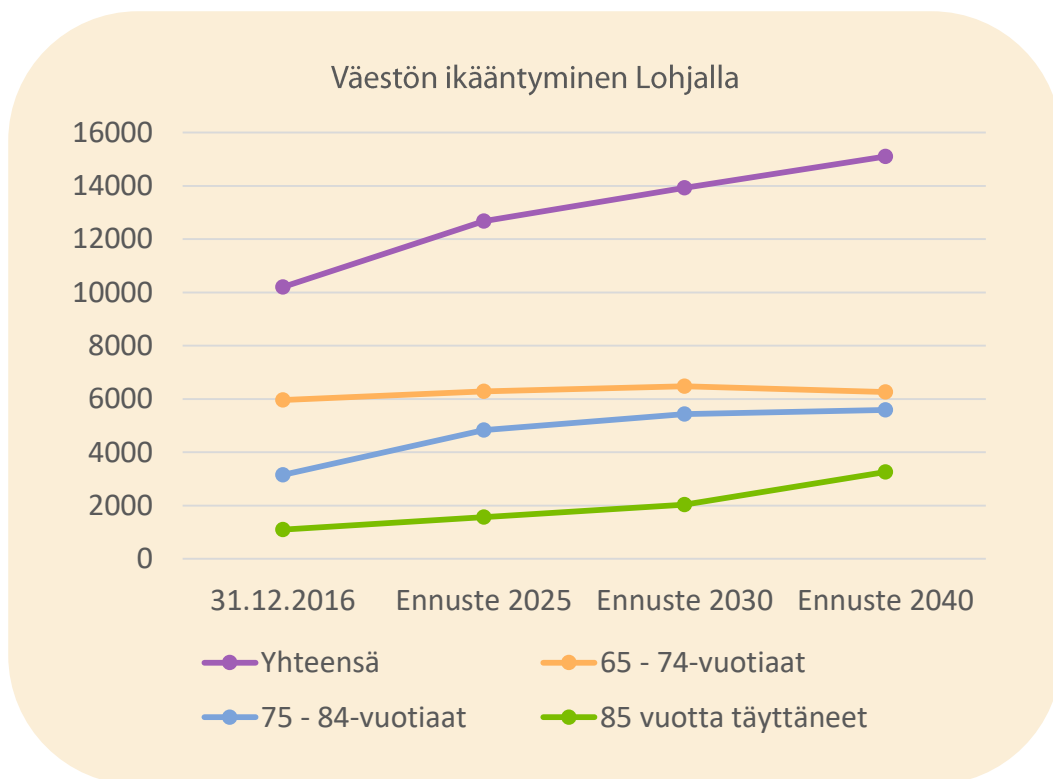
Lohjan kaupunki, Karjalohjan ja Nummi-Pusulan kunta ovat muodostaneet vuonna 2013 yhdistyneen kaupungin, jonka kokonaispinta-ala on 1109,72 km². Lohjan merkittäviä ominaisuuksia ovat sen hyvä sijainti lähellä pääkaupunkiseutua, laadukkaat asumismahdollisuudet ja monipuolinen koulutustarjonta. Lohjalla on kattava palvelu- ja kulttuuritarjonta sekä ainutlaatuinen ja puhdas luonto harjuineen ja järvineen.

Lohjalaisen väestön keskeisiä piirteitä

Lohjalaisia oli vuonna 2017 47 149 henkeä. Heistä ruotsinkielisiä oli 3,5 % ja maahanmuuttajia 3,1 %. Alle 18-vuotiaiden osuus on 21 % ja yli 65-vuotiaiden osuus on yli 22 %. Lapsiperheiden osuus on noin 39 %. Lohjan väestömäärä on ollut laskeva vuodesta 2013 lähtien. Kuntien välinen nettomuutto kääntyi negatiiviseksi vuonna 2014.

Demografinen huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65 vuotta täyttäneitä on sataa 15–64-vuotiasta kohti. Lohjalla huoltosuhde on 64,6.

Vuonna 2016 Lohjalla oli yli 65-vuotiaita 10 197 henkilöä. Vuoteen 2040 mennessä ikääntyneiden ihmisten osuuden oletetaan kasvavan 15 000:nteen. Ennusteen mukaan vuoteen 2026 mennessä Lohjalla on yhteensä 47 278 asukasta.



PIENITULOISUUS

Pienituloisten osuus on laskenut viime vuosina hieman ja Lohjalla osuus on koko maan tasoa selvästi pienempi.

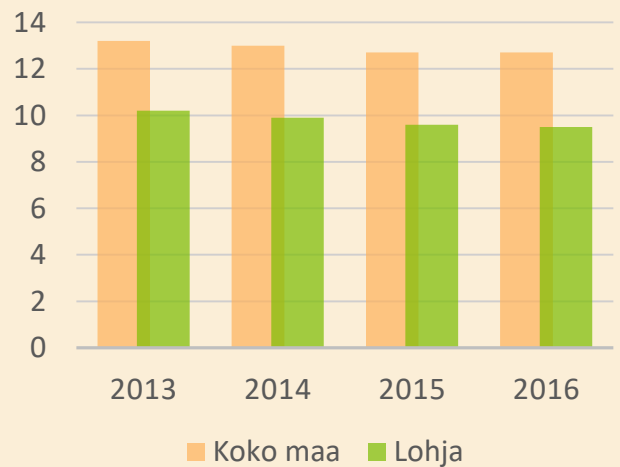
TULOEROT

Lohjalla tuloerot ovat pysyneet viime vuosina melko samana. Gini-kerroin oli vuonna 2016 24, joka on koko maan tasoa pienempi.

TOIMEENTULOTUKI

Toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien osuus on kasvanut vuodesta 2014 lähtien. Vuonna 2016 toimeentulotukea saaneiden osuus oli 5,8 % 25–64-vuotiaiden ikäryhmässä.

Kunnan yleinen pienituloisuusaste



Täyttä kansaneläkettä saaneiden osuus osoittaa pienituloisuutta eläkeikäisessä väestössä. Osuus on ollut laskussa ja vuonna 2017 täyttä kansaneläkettä saaneiden yli 65-vuotiaiden osuus oli 1,2 %, joka on alle koko maan tason. Yhä suurempi osa saa siis ansieläkettä.

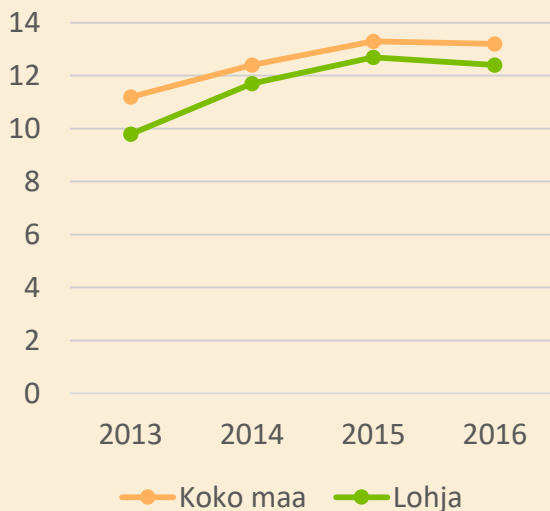
Työttömyys kääntyi laskuun vuonna 2016 ensimmäistä kertaa vuoden 2012 jälkeen. Työttömyysaste oli vuoden 2017 joulukuussa 9,9 % ja se on laskenut noin 2 prosenttiyksikköä vuodesta 2016. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä kasvoi vuonna 2016 41 prosenttiin, joka on koko maan tasoon enemmän. Pitkäaikaistyöttömien osuus

työttömistä kasvanut Lohjalla nopeammin kuin koko maassa.

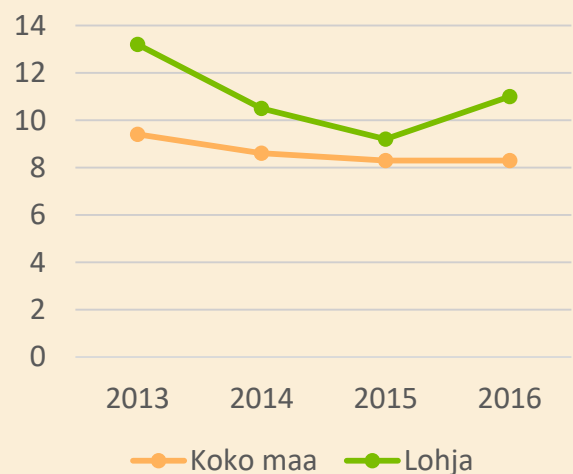
Nuorten työttömyysaste nousi voimakkaasti vuosina 2012–2015. Kasvujakso pysähtyi vuonna 2016, jolloin Lohjalla oli nuorisotyöttömiä 18,5 %. Vuonna 2016 työttömiä alle 25-vuotiaita oli 389 henkeä, joka on vuoteen 2015 verrattuna 48 henkilöä vähemmän.

Koulutuksen ulkopuolella oli vuonna 2016 11 % 17–24-vuotiaista. Osuus laski vuoteen 2015 saakka, mutta lähti uudestaan nousuun 2016.

Työttömät, % työvoimasta



Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, %



Lohjalla käynnistetään vuoden 2018 aikana Ohjaamo-hanke, joista alle 30-vuotiaat saavat maksutonta apua ja tukea monenlaisiin asioihin, jotka liittyvät muun muassa opiskeluun, työllistymiseen, asumiseen ja kaikkeen näiden väliltä. Ohjaamolta ohjataan tarvittaessa eteenpäin oikealle ammattilaiselle. Ohjaamo Lohja – hankkeessa varsinaisena kohderyhmänä ovat alle 30-vuotiaat työttömät, syrjäytymisvaarassa ja koulutuksen ulkopuolella olevat lohjalaiset nuoret. Tavoitteena on muun muassa tarjota työelämän ja koulutuksen ulkopuolella oleville nuorille tietoa, neuvontaa, ohjausta ja tukea monialaisesti matalalla kynnyksellä ja parantaa nuorten työllisyystilannetta. Ohjaamo Lohja-hanketta rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto, Suomen valtio ja Lohjan kaupunki sekä TE-palvelut. Ohjaamo Lohja -hanke sijoittuu Nuorisokeskuksen palvelukokonaisuuteen ja kestää 31.12.2020 asti.



Nuorisopalvelut järjestävät yhteistyössä kulttuuripalvelujen kanssa tapahtumia ja toimintaa nuorille.



LOHJA
LOJO



TE-palvelut
tjänster | services

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020



Lohjalaisten osallisuus ja elämänlaatu

Lohjalla on monipuoliset palvelut ja toimintaympäristöt, joilla pyritään vastaamaan kaupunkilaisten palvelutarpeisiin. Lohjalla on kiinnitetty huomiota kaupunkilaisten osallisuuteen viime vuosina.

Osallisuuden edistäminen on osa Suomen hallituksen ja Euroopan unionin tavoitteita, joissa se on asetettu yhdeksi keinoksi köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseksi. Osallisuus voidaan määritellä kolmella ulottuvuudella, jotka ovat: riittävä toimeentulo ja hyvinvointi, toiminnallinen osallisuus sekä yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys (Raivio & Karjalainen 2013). Vajaus jollakin ulottuvuudella voi lisätä syrjäytymisriskiä ja vähentää osallisuutta. Yhteisöissä osallisuus ilmenee jäsenten arvostuksena, tasavertaisuutena ja luottamuksena sekä mahdollisuutena vaikuttaa omassa yhteisössä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018a).

Lohjalla on ollut tavoitteena lisätä asukkaiden osallisuutta muun muassa päätöksentekoon vaikuttamisen kautta. Yksi tunnetuin keino, jolla asukas voi vaikuttaa päätöksentekoon, on äänestämisen vaaleissa. Lohjalla äänestysprosentti on pysynyt melko samana vuodesta 2012.

Vuonna 2017 äänestysprosentti oli 57 %, joka on vertailukuntiin nähden toiseksi pienin. Lohjan asukkaiden tekemien, valtuustoon edenneiden, kuntalaisaloitteiden lukumäärä oli vuonna 2017 yhteensä 7 kappaletta.

Lohja on jaettu kahdeksaan alueeseen, jolla kullakin toimii oma aluetoimikuntansa. Kunkin alueen asukkaista koostuvat aluetoimikunnat pyrkivät lisäämään yhteistyötä, kehittämään aluetta sekä vaikuttamaan oman alueensa asioihin. Tavoitteena on myös vahvistaa kotiseutuhenkeä ja identiteettiä. Aluetoimikunnan asioita käsitellään yhteistyössä kaupungin kanssa alueiden johtokunnassa.

Lohjalla pidetään tärkeänä oppilaskuntien, nuoriso- ja varttivaltuuston toimintaa, joiden aloitteista on tullut esimerkiksi käyttöön salaattibaari kouluihin sekä hidaste koulun eteen turvallisuuden lisäämiseksi. Lohja sai tammi-kuussa 2018 Suomen Unicefiltä Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen. Tunnustus on palkinto lasten oikeuksien parantamisesta sekä lapsinäkökulman esilletuomisesta kunnan kehittämisessä. Kehityksen ylläpitoa ja edistämistä jatketaan edelleen.



Aurlahdessa on hiekkarannan lisäksi muun muassa nurmialue, leikkipuisto ja lentopallokentät.

Osa lohjalaisista nuorista ja lapsista tuntee olonsa yksinäiseksi ja on vailla läheistä ystävää. Lukiolalaisilla vailla ystävää ilmoittajien määrä on vähentynyt hieman verrattuna vuoteen 2013 ja ammattiin opiskelevilla osuus on pysynyt samana. Yksinäiseksi itsensä kokevien osuus on molemmissa opiskelijaryhmissä noin 11 % ja yläkoululaisilla 10 %. Yli 20-vuotiaista lohjalaisista itsensä yksinäiseksi tuntevia on noin 7 %. Eniten yksinäisiä aikuisväestöstä on yli 75-vuotiaiden ikäryhmässä.

Lohjalaiset lapset viettävät moniin muihin kuntiin verrattuna vähemmän aikaa harrastusten parissa. Alakoululaisista viidesosa ei harrasta mitään. Vuoden 2018 Lohjan kaupungin esteettömyyskartoituksessa ilmeni, että harrastamisen esteenä ovat usein liian pitkät välimatkat ja julkisen liikenteen heikot yhteydet.

Yksinasuvien määrä on ollut kasvussa ja vuonna 2017 yksinasuvien osuus kaikista asutokunnista oli lähes 40 %.

- Alakoulun oppilaista 90 % on tyytyväisiä elämäänsä
- Yläkoululaisista ja toisen asteen opiskelijoista tyytyväisiä elämäänsä on noin 75 %
- Yli 20-vuotiaista 53 % kokee elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi.
 - Tyytyväisimpiä ovat 55-74-vuotiaat.

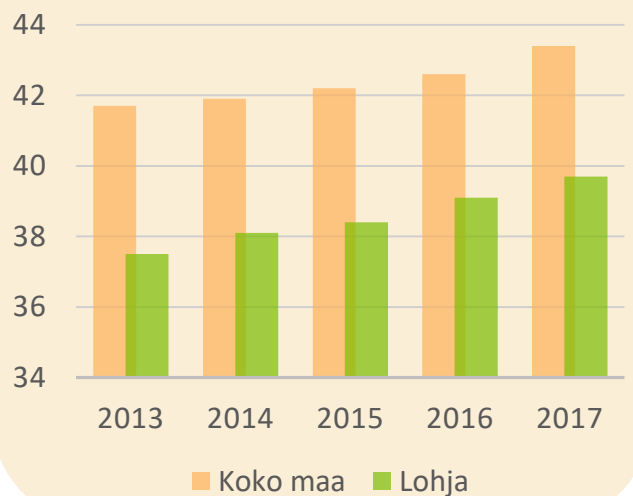
ONNISTUMISIA

- Lapsiystävällinen kunta – tunnustus vuonna 2018
- Lohja mukana Me-Koulu –pilottihankkeessa syrjäytymisen ehkäisemiseksi
- Lohjalaiset lapset ja nuoret ovat aktiivisia vartti- ja nuorisovaltuustoissa

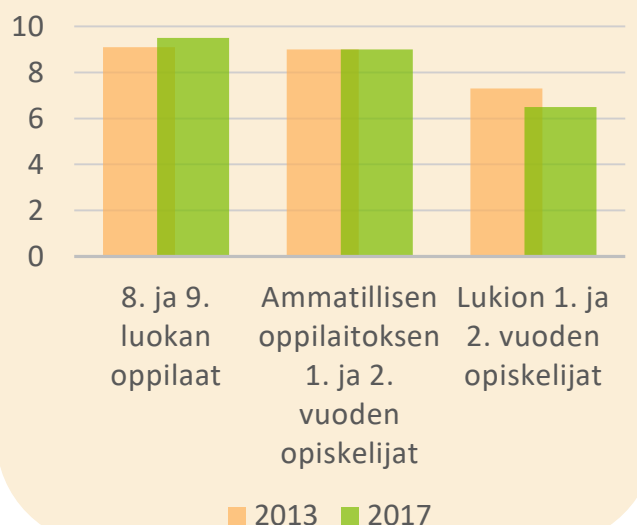
HUOLENAIHEITA

- Yksinäisyyden kokemukset
- Harrastamisen vähäisyys
- Yli 20-vuotiaiden osallisuus vähäisintä Lohjalla

Yhden hengen asutokunnat, %
kaikista asutokunnista



Ei yhtään läheistä ystävää, %



Lohjalaisten terveydentila ja elintavat

Aikaisempiin vuosiin verrattuna yhä useampi oppilas ja opiskelija kokevat terveytensä huonoksi. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn mukaan 4. ja 5. luokan oppilaista 7 % ja 8. ja 9. luokan oppilaista 20 % kokee terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi. Lukiolaisista 18 % ja ammattioppilaitoksen opiskelijoista 23 % kokee terveytensä huonoksi tai keskinkertaiseksi. Ahdistuneisuus on laskenut hieman molemmissa toisen asteen opiskelijaryhmissä. Yläkoulussa ja lukiossa ahdistuneisuutta kokee 12 % ja ammattioppilaitoksissa 9 %.

Ylipainoisten osuus on kasvanut yläkoululaisilla huomattavasti, jopa 24 prosenttiin. Ylipainoisten osuus on kasvanut myös toisen asteen opiskelijoilla. Ammattiin opiskelevista 26 % ja lukiolaisista 17 % on ylipainoisia. Yli 20-vuotiaista lähes neljäsosa on lihavia.

Vapaa-ajallaan yli tunnin ajan viikossa hengästyttävää liikuntaa harrastavien osuus on kasvanut kaikissa opiskelijaryhmissä. Yläkoululaisista ja lukiolaisista neljäsosa harrastaa korkeintaan tunnin vapaa-ajallaan hengästyttävää liikuntaa. Ammattiin opiskelevilla vastaava osuus on 38 %.

Alakoulun oppilaista vain 42 % liikkuu vähintään tunnin päivittäin, joka on vertailuaineiston pienin osuus. Liikuntaa vähintään tunnin päivässä vapaa-ajallaan harrastavien osuus yläkoululaisista on noin 21 %. Lukiolaisista vain 7 % liikkuu vähintään tunnin päivässä. Ammattiin opiskelevien joukossa osuus on suurempi, 17 %. Liikuntaa riittämättömästi harrastavien osuus aikuisväestöstä on suurin Lohjalla vertailuaineistoon nähden ja vain 12 % 20–54-vuotiaista täyttää liikuntasuosituksen.

Työkyvyttömyyseläkkeitä saavien 25–64-vuotiaiden osuus on laskenut tasaisesti jo useamman vuoden ajan. Lohjalla on muihin vertailukuntiin nähden eniten työkyvyttömyyseläkkeellä olevia. Yleisimmät syyt työkyvyttömyyseläkkeelle ovat mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt.

Lohjalla on myös vertailukuntiin nähden eniten sairauspäivärahaa saaneita ja osuus on kasvanut vuonna 2017. Lähes viidesosa sairauspäiväraha-kausista on annettu mielenterveysperusteisesti vuonna 2017.

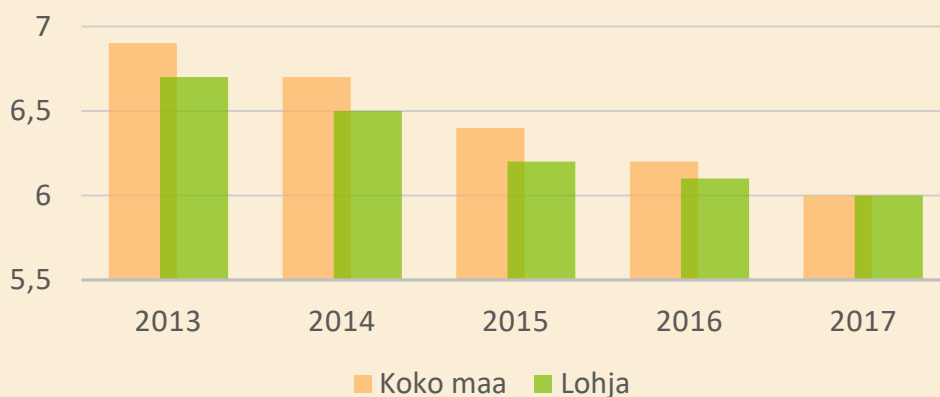
ONNISTUMISIA

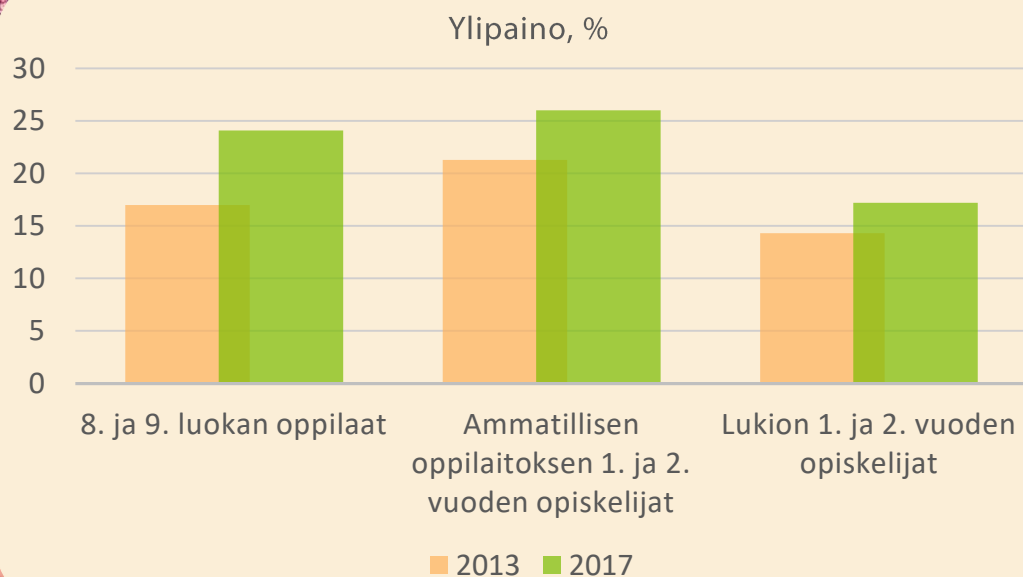
- Yli 80-vuotiaiden, säännöllisten palvelujen ulkopuolella olevien toimintakyky on parantunut viime vuosien aikana
- Työkyvyttömyyseläkkeiden osuus laskussa
- Raskaudenkeskeytykset puolittuneet vuodesta 2013

HUOLENAIHEITA

- Ylipainoisten osuus kasvanut
- Liikunnan harrastamisen vähäisyys
- Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden perusteella myönnetty työkyvyttömyyseläkkeet Lohjalla yleisimpiä

Työkyvyttömyyseläketä saavat, % 16 - 64-vuotiaista





Päihteiden käyttö Lohjalla

4. ja 5. luokan oppilaista 5 % on kokeillut jotain tupakkatuotetta tai sähkötupakkaa. 8- ja 9-luokkalaisilla huumekeailut, tupakointi ja humalajuominen ovat vähentyneet. Nuuskan käyttö on sen sijaan yleistynyt yläkoulun oppilailla. Rahapeliä pelaamisen yleistymisen näkyy yläkoulussa, sillä se on lisääntynyt lähes 3 prosenttiyksiköllä verrattuna vuoteen 2013.

Toisen asteen opiskelijoista ammattiin opiskelevilla huonot elintavat ja erityisesti päihteiden käyttö ovat huomattavasti yleisempiä kuin lukiolaisilla. Alkoholia viikoittain käyttävien osuudet ovat kasvaneet toisen asteen oppilaitoksissa sekä yläkoulussa. Lukiolaisista 9 % ja ammattiin opiskelevista 21 % käyttää alkoholia viikoittain.

Huumekeailut ovat vähentyneet lukiolaisilla, mutta lisääntyneet ammattikoululaisilla. Lähes 29 % ammattiin opiskelevista on kokeillut laittomia huumeita, joka on vertailuaineiston suurimpia osuuksia. Huumekeailut ovat lohjalaisten lukio- ja ammattiin opiskelevien joukossa vertailuaineistoon nähden harvinaisimpia. Tupakointi on vähentynyt molemmissa opiskelijaryhmissä, mutta nuuskaaminen on kolminkertaistunut ammattiin opiskelevilla.

Vuonna 2015 voimaan tullut ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskeva laki määrittelee kunnan vastuun ehkäisevässä päihdetyössä. Lohjalla on ehkäisevän päihdetyön ryhmä ja seudullinen yhdistetty mielenterveys- ja päihdesuunnitelma sekä ehkäisevä päihdetyö osana kunnan omaa hyvinvointikertomusta. Lohjalla toimii myös ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö, jota ei kuitenkaan ole nimetty varsinaisesti.

20-54-vuotiaista yli 40 % on alkoholin liiakkaita ja yli 20 % tupakoi. 55-75-vuotiaiden ikäryhmässä alkoholin liiakkaita on yli 20 % ja tupakoitsijoita 17 %. Yli 20-vuotiaiden kannabiksen käyttö on Lohjalla harvinaista ja vain alle 1 % on käyttänyt sitä viimeisen 12 kuukauden aikana. Rahapelaamisen ongelma on noin 5 %:lla aikuisista.

Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidossa olleiden 25-64-vuotiaiden osuus on kasvanut vuosina 2011-2016 19 %. Päihdehuollon avopalveluiden asiakkaiden määrä on kasvanut Lohjalla ja osuus on koko maan tasoa suurempi. Vuonna 2017 asiakkaita oli 12,6 tuhatta asukasta kohden, joka on lähes 5 asukasta enemmän koko maahan verrattuna.

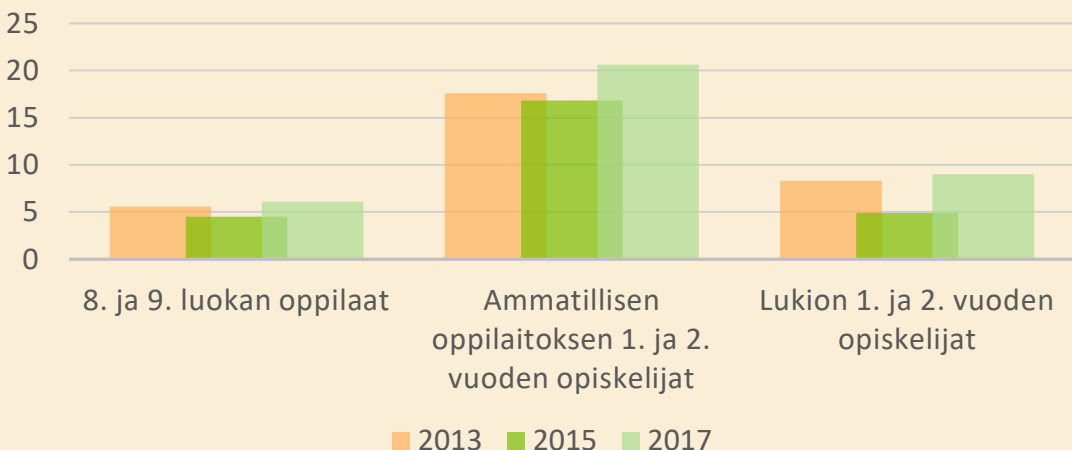
ONNISTUMISIA

- Tupakointi on vähentynyt nuorilla
- Humalajuominen on vähentynyt
- Lohjalla lukiolaiset käyttävät moniin muihin kuntiin verrattuna vähemmän päihteitä

HUOLENAIHEITA

- Alkoholin käyttö runsasta Lohjalla
- Nuuskaaminen yleistynyt
- Nuorten huumekeailut
- Rahapeliä pelaamisen yleistymisen

Alkoholia viikoittain käyttävien osuudet, %



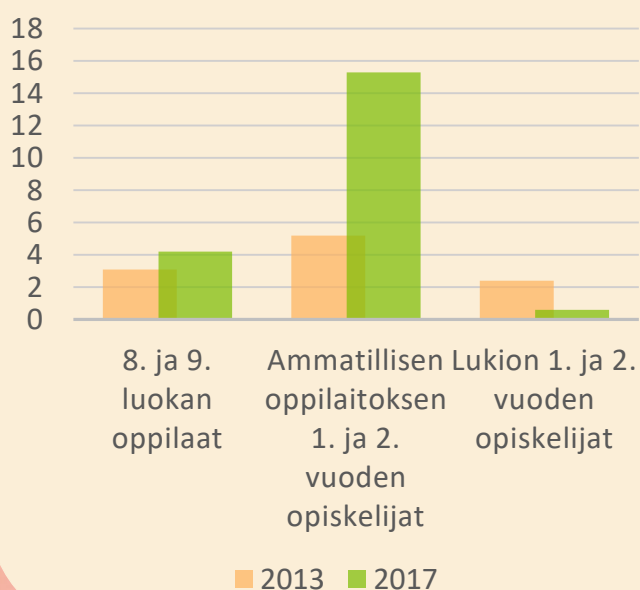
Kokeillut laittomia huumeita
ainakin kerran, %



Tosi humalassa vähintään kerran
kuukaudessa, %



Nuuskaa päivittäin, %



Tupakoi päivittäin, %



Turvallisuus, asuminen ja ympäristö

0–14-vuotiaiden tekemien rikosten osuus on kaksinkertaistunut vuodesta 2015. Myös 15-17-vuotiaiden tekemien rikosten osuus on kasvanut vuonna 2017 aineiston suurimmaksi arvoksi. Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyt väkivaltarikokset olivat vuonna 2017 Lohjalla toiseksi yleisimpiä. Henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten osuus kasvoi vuonna 2017 ja Lohjalla osuus oli vertailuaineiston suurin. Liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikenne-rikkojen sekä rattijuopumusten osuudet ovat laskeneet. Poliisin tietoon tulleiden huumausaine- ja omaisuusrikosten osuudet ovat myös laskeneet.

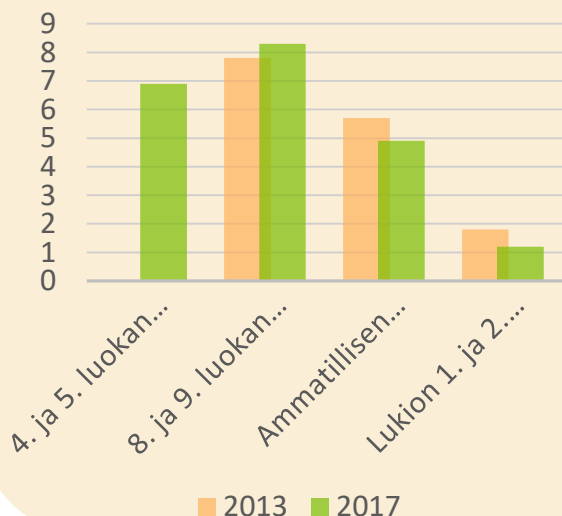
Lähisuhdeväkivalta on kansanterveysongelma, joka koskettaa kaikkia yhteiskuntaluokasta, kulttuurista, iästä ja sukupuolesta riippumatta. Lohjalla perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä ohjaa vuodesta 2018 alkaen toimintamalli, jonka avulla saadaan selkeät ja konkreettiset työkalut tilanteisiin, joissa herää epäily tai huoli väkivallasta tai kun väkivalta on tullut ilmi. Mallin avulla autetaan uhria, väkivallan tekijää sekä tilanteissa eläviä lapsia. Vakavaa lähisuhdeväkivaltaa kokeneita autetaan moniammatillisen MARAK-työskentelyn avulla. Seksuaalista väkivaltaa kokeneita autetaan mm. SERI-työskentelyn kautta ja poliisin kanssa tehtävää yhteistyötä tehostetaan ANKKURI-mallin avulla.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuu paljon lievää väkivaltaa, koulukiusaamista, seksuaalista häirintää ja seksuaalirikoksia arkielämässä sekä kasvavissa määrin myös netissä (Kuntalaisen turvallisempi arki 2013). Koulukiusaamista kokevien osuus alakoulussa on 7 % ja yläkoulussa 8,3 %, joka on hieman enemmän verrattuna vuoteen 2013. Koulukiusaaminen on vähentynyt molemmissa toisen asteen opiskelijaryhmissä, mutta ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla se on huomattavasti yleisempää lukiolaisiin verrattuna.

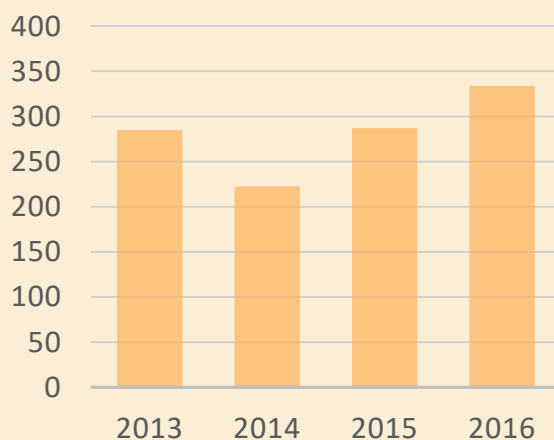
Alakoululaisista jopa 8 % on kokenut seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana kouluterveyskyselyn mukaan. Seksuaalista väkivaltaa viimeisen vuoden aikana kokeneiden yläkoululaisten osuus oli lähes 8 % vuonna 2017. Lukiolaisista lähes 7 % ja ammattiin opiskelevista 6 % on kokenut seksuaalista väkivaltaa kulu-neen vuoden aikana.

Ikääntyneiden kaatumistapaturmien ehkäisemiseksi kaatumisriskiä arvioidaan ikääntyneiden hyvinvointia edistävien kotikäyntien yhteydessä. Vuonna 2017 aloitettiin kenkien liukuesteiden jakaminen ikääntyneiden neuvonta- ja palveluohjauspiste Ikähelpissä tarvearvion perusteella. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitojaksojen osuus 65 vuotta täyttäneillä on ollut kasvussa vuodesta 2014.

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, %



Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavanikäistä



Alueellisen terveys- ja hyvinvointiraportin mukaan suuri enemmistö on tyytyväisiä asuinalueensa turvallisuuteen. Asuinalueen olosuhteisiin tyytyväisiä on vertailuaineistossa vähiten Lohjalla, mutta lähes 80 % on tyytyväisiä.

Merkittävä osa asukkaista kokee julkisten joukkoliikenneyhteyksien olevan riittämättömät. Yli 25 % lohjalaisista haittasi huonot liikenneyhteydet vuosina 2013-2015 ja sama aihe nousi esille Lohjalla tehdyssä esteettömyyskartoituksessa.

Liikunnan harrastamisen ja turvallisemman hyötyliikunnan lisäämiseksi Lohjalla edistetään muun muassa pyöräilyä ja pyöräteiden määrää lisätään. Kesällä 2018 uutta pyörätietä syntyy Lohjalla noin 7 kilometriä. Tavoitteena on saada kuntalaiset harrastamaan enemmän hyötyliikuntaa ja nostaa Lohja Suomen parhaaksi pyöräilykaupungiksi vuoteen 2021 mennessä.

Asunnottomien osuus on laskenut Lohjalla 0,1:een tuhatta asukasta kohden vuonna 2017, joka on vertailuaineiston pienin osuus. Ulkona, yömajoissa, tilapäissuojissa ja laitoksissa olevien asunnottomien osuus tippui nollaan vuonna 2017. Lohjalla ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien määrä on hieman noussut vuonna 2016 vuoden 2014 tasoon verrattuna. Vuonna 2016 osuus kaikista lapsiasuntokunnista oli 30 %.

Lohjalla järjestetään vuoden 2021 asuntomesut. Asuntomessualueeksi on valittu Hiidensalmi, jossa voi asua järven rannalla, mutta kuitenkin aivan keskustan läheisyydessä. Hiidensalmesta muodostuu eri ikäisille ja eri elämäntilanteissa oleville sopiva alue. Messujen kantavina toimoina ovat yhteisöllisyys ja kohtaamiset.

LOHJASTA SUOMEN PYÖRÄILYKAUPUNKI VUOTEEN 2021 MENNESSÄ

- Kesällä 2018 rakennetaan uutta pyörätietä 7 kilometriä

Keskeisellä sijalla on erityisesti ikääntyneiden asuminen ja Hiidensalmesta tavoitellaan hyvinvointia tukevaa asuinalueutta.

Lohjan kaupunki panostaa sisäilmaongelmaisten rakennusten korjauksiin vuosittain. Vuonna 2016 sisäilmaongelmia havaittiin noin 26 kaupungin käytössä olevissa rakennuksissa. Vuosittain korjataan noin 10–15 kohdetta ja sisäilmatutkimuksia teetetään 5-10 kappaletta vuosittain.

Lohjalla on puhdas ympäristö ja ilmanlaatu on lähes koko vuoden ajan hyvä. Vedenlaatu on hyvä Lohjanjärven selkääalueilla, Hormajärvellä ja Lehmijärvellä. Lohjanjärvessä esiintyy vuosittain sinileväkukintoja. Pohjavedet ovat pääosin hyvälaatuisia.

Lohjan kaupunki on mukana Kohti hiilineutraalia kuntaa (HINKU) – hankkeessa. Muiden HINKU-kuntien tavoin Lohja on päättänyt tavoitella 80 % päästövähennystä vuoteen 2030 mennessä. HINKU-kunnat pyrkivät yhteistyössä paikallisten yritysten ja asukkaiden kanssa edistämään energiatehokkuutta ja uusiutuvan energian käyttöä sekä alueen hyvinvointia. Lohja onnistui vähentämään kasvihuonekaasupäästöjään 35 prosenttia ja kaukolämmön osalta jopa 64 prosenttia vuosina 2007–2015.

ONNISTUMISIA

- Asunnottomien osuus pienentynyt
- Pohjavedet hyvälaatuisia
- Ilmanlaatu pääosin hyvä ympäri vuoden
- Kasvihuonekaasupäästöjä onnistuttu vähentämään 35 % vuodesta 2007
- Vuoden 2021 asuntomesut Lohjalla

HUOLENAIHEITA

- Edelleen liian moni lapsi ja nuori joutuu kiusatuksi tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi
- Päihteiden vaikutuksen alaisena tehtyjen rikosten osuus on kasvanut
- Kuntalaiset tyytymättömiä julkisiin liikenneyhteyksiin

Kunnan palvelut

Osassa Lohjan kaupungin kouluruokaloista toteutettiin asiakastyytyväisyyskysely vuonna 2018 ja vastauksia oli yhteensä 12 305. Asteikolla 1-10, keskimäärin 67 % antaa kouluruokailulle kokonaisarvosanaksi vähintään 7. Oppilaat pitivät erityisesti muun muassa uudesta salaattibaarista ja sen vaihtelevasta valikoimasta sekä lasagnesta ja kalapuikoista. Ruuat, jotka saivat selvästi vähemmän kannatusta, olivat mm. hernekeitto, puuro ja perunat. Koulun keittiöhenkilökuntaa pidettiin mukavina ja kohteliaina.

Vuonna 2017 yläkoululaista neljäsosa, lukiolaisista 62 % ja ammattiin opiskelevista 24 % koki jääneensä ilman koulukuraattorin tukea ja apua vaikka olisi sitä tarvinnut. Ilman kouluterveydenhoitajan tukea ja apua jääneitä oli yläkoululaisista ja ammattiin opiskelevista 14 % ja lukiolaisista 16 %. Koulukuraattorille ja psykologille pääsy tulisi tehdä helpommaksi, sillä merkittävä osa lapsista ja nuorista jää ilman apua.

Lohjalla tehtiin vuonna 2017 yhteensä 1460 kappaletta, joka on lähes 300 ilmoitusta enemmän verrattuna vuoteen 2016. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0-17 vuotiaiden määrä on hieman noussut Lohjalla, ja heitä on enemmän mitä Uudellamaalla ja koko maassa keskimäärin.

Laitoksiin sijoitettujen lasten osuus on kasvanut vuonna 2017 ja osuus on Lohjalla vertailuaineis-

ton suurin. Lastensuojelun kuluissa on ollut nousua, sillä laitospalveluja joudutaan ostamaan entistä enemmän. Lasten ja nuorten tarvitseman tuen määrä on kasvanut ja sijoitukset laitoksiin ovat lisääntyneet.

Ikääntyneiden palvelurakenne on noudattanut viime vuosina melko onnistuneesti Sosiaali- ja terveysministeriön laatusuosituksia. Kotona asuvia oli vuonna 2016 yli 91 %. Ympäri vuorokautisesta laitoshoidosta on onnistuttu lisäämään asiakkaiden määrää tehostettuun palveluasumiseen. Tehostetussa palveluasumisessa oli 6,9 % vuonna 2016, joka on yli yhden prosenttiyksikön verran enemmän verrattuna vuoteen 2014. Säännöllisen kotihoidon piirissä oli vuonna 2017 7,4 % ja omaishoidon tuen piirissä 4,7 %. Lohjalla toimii Ikähelpi, joka on ikäihmisten neuvonta- ja ohjauspalvelu. Ikähelpissä työskentelee mm. palveluohjaajia, omaishoidon koordinaattoreita ja muistikoordinaattori.

Terveystiedon edistämisen toteutumista kunnissa mm. sitoutumisen, johtamisen, seurannan, voimavarojen ja yhteisten käytäntöjen osa-alueilla. Taulukkoon 1 on koottu Lohjan sekä koko maan pistemäärät eri osa-alueilla vuonna 2017.

TAULUKKO 1 Teaviisari

Pisteet	Lohja	Koko maa
Terveystiedon edistämisen aktiivisuus	66	70
Kuntajohto	71	79
Perusopetus	67	67
Lukiokoulutus	67	70
Ammatillinen koulutus	-	67
Liikunta	64	71
Perusterveydenhuolto	66	66

HUOLENAIHEITA

- Koululounaan syömättä jättäminen edelleen yleisintä lohjalaisten lukiolaisien ja yläkoululaisten keskuudessa
- Merkittävä osa koulukuraattorin apua tarvitsevista jää ilman apua
- Laitoksiin sijoitukset ovat lisääntyneet

ONNISTUMISIA

- Ammattiin opiskelevilla koululounaan syöminen parantunut Uudenmaan tasoa paremmaksi
- Ikääntyneiden palvelurakenne noudattanut hyvin laatusuosituksia

Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut

Lohjan kulttuuritarjonta on monipuolista ja korkeatasoista. Yli 80 % lohjalaisista aikuisista kokee kulttuuripalveluita olevan riittävästi. Tunnetuimpia tapahtumia ovat Menneen Ajan joulumarkkinat sekä Lohjan Tenoripäivät. Tapahtumakävijöitä oli yhteensä 40 000 vuonna 2017.

Lohjalla on monipuoliset sisä- ja ulkoliikuntamahdollisuudet sekä liikuntaharrastusmahdollisuuksia on laidasta laitaan. Lohjan Liikuntakeskus järjestää aikuisille, ikääntyneille ihmisille ohjattuja liikuntatunteja. Sen lisäksi Liikuntakeskuksella on myös valikoimassaan erityisryhmien omat liikuntamahdollisuudet. Lohjan Liikuntakeskus oli mukana järjestämässä 45 liikuntatapahtumaa vuonna 2017, jotka keräsivät yli 17 000 osallistujaa. Liikuntakeskus tuotti asukkaiden kanssa yhteistyössä liikuntapalveluita suunnitelmallisesti valtuustokauden aikana ja liikuntasuoritteita toteutui yhteensä 1 200 000 vuonna 2017.

Vähävaraisten lasten liikuntaharrastuksia tuetaan HOPE Lohja -yhdistyksen kautta, jota liikuntatoimi tukee. Lohjalaisille 1. ja 5. luokkalaisille voidaan myöntää liikuntaseteli terveystarkastuksen yhteydessä. Setelin myöntämisperusteena on terveydenhoitajan näkemys siitä, että nuori on liikunnallisesti passiivinen ja että liikunnan lisääminen saattaisi edistää lapsen terveyttä ja sosiaalisia suhteita. 13-17-vuotiaita nuoria kannustetaan liikkumiseen edullisella liikuntakortilla, jolla pääsee uimaan, kuntosalille sekä ohjatuille liikuntatunneille. Kortti on ollut suosittu, ja vuoden 2017 kesäksi sen hankki 708 nuorta, joka on 25 % kyseisen ikäryhmän lohjalaisista.

Taiteen perusopetusta tarjoavat Lohjalla Lohjanseudun kuvataidekoulu, teatteri Aploodi, tanssistudio Funka, tanssikoulu Un Dos Tres, Tanssiopisto Vinha, musiikkikoulut Jamkids ja Demo sekä käsityökoulu Helmi.

- Lohjan Hiiden opisto tuottaa ja edistää elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia ja tarjosi vuonna 2017 yhteensä 19 447 opetus-tuntia 11 529 kurssilaiselle
- Länsi-Uudenmaan musiikkiopiston tehtävänä on järjestää musiikin ja siihen läheisesti liittyvien taidemuotojen perusopetusta
- Lohjan teatterissa oli kävijöitä 7100 ja näytöksiä yhteensä 55 vuonna 2017
- Kuvataiteita voi harrastaa Lohjan kuvataidekoulussa, joka tarjoaa taiteen perusopetusta sekä Hiiden Opiston opintopiireissä.
- Taidenäyttelyitä Lohjan alueella järjestetään mm. pääkirjaston Linderin-salissa, Kässän talossa, Lohjan museon makasiinissa ja navetassa sekä Tytyrin kaivos-museossa.

- Kaupungin kirjastoissa oli 370 300 kävijää, jotka tekivät 796 700 lainausta vuonna 2017
- Lohjan museossa oli vuonna 2017 46 840 kävijää, joka on edellisvuoteen verrattuna lähes 9 000 kävijää enemmän



Lohjalla pääsee laskeutumaan 100 metriä maan alle Tytyrin Elämyskaivokseen.

HYVINVOINTISUUNNITELMA VALTUUSTOKAUDELLE 2018-2021

Lohjan kaupunkistrategia 2017-2025

Kaupunkistrategia suuntaa hyvinvointikertomuksen raportointia ja toisaalta hyvinvointikertomus antaa pohjaa kaupunkistrategian päivittämiselle. Hyvinvointikertomuksen valmisteluvaiheessa on tärkeää tietää, millaisia asukkaiden hyvinvointiin liittyviä painotuksia ja linjauksia kaupunkistrategia sisältää. Kaupunkistrategiassa on esitetty kaupungin strategiset tavoitteet ja toimenpiteet yleisellä tasolla, jotta saadaan selkeä kuva kaupungin kokonaisvaltaisesta etenemissuunnasta. Toimialojen toimenpideohjelmilla tarkennetaan toimialakohtaisesti strategian tavoitteita ja toimenpiteitä.

LOHJA on Suomen mielenkiintoisin ja kehittyvin kaupunki.

- **Avoimuus**
 - toimintamme ja päätöksentekomme ovat läpinäkyviä
- **Asukaslähtöisyys**
 - toimimme asukkaita kuunnellen
- **Rohkeus**
 - uskallamme toimia uusilla tavoilla
- **Vastuullisuus**
 - toimimme ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti vastuullisesti ja kestävällä tavalla

Lohjan strategia painottuu kolmeen kärkitavoitteeseen:

1. Elinvoimainen Lohja
2. Hyvinvoiva Lohja
3. Asukkaiden Lohja



Terveyttä ja hyvinvointia tukevat ohjelmat ja toimenpiteet

Valtuustokauden aikana voimassa olevat ohjelmat ja suunnitelmat, jotka ohjaavat kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisen suunnittelua:

HYVINVOINTI

- Lohjan kaupunkistrategian toimenpideohjelma Hyvinvointi-toimialalla 2018–2025
Lasten, nuorten ja perheiden palvelualueen kehittämisohjelma (valmistelussa)
 - Työikäisten palvelualueen kehittämisohjelma (valmistelussa)
 - Ikääntyneiden palvelualueen kehittämisohjelma (valmistelussa)
- Hyvinvointikertomus 2018–2021
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2017–2020
- Unicefin Lapsiystävällinen kunta -ohjelma
- Me-Koulu -hanke
- Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi (valmistelussa)
- Kotouttamisohjelma 2018 (valmistelussa)

ELINVOIMA

- Lohjan kaupunkistrategian toimenpideohjelma Elinvoima-toimialalla 2018–2025
- HINKU 2.0 - hanke
- Sisäilmaongelmien ratkaiseminen
- Joukkoliikennestrategia
- Esteetön Lohja - raportti

HYVINVOINTITAVOITTEET

- **Lohjalaiset ovat onnellisia ja tyytyväisiä**
 - Aukkaat huomioidaan päätöksenteossa
 - Viihtyisän ympäristön edistäminen
 - Kiusaamiseen puuttuminen
- **Palvelut ovat toimivia ja asukaslähtöisiä**
 - Lasten ja nuorten turvattomuutta aiheuttaviin tekijöihin oikea-aikainen puuttuminen
 - Apua ja hoitoa annetaan oikea-aikaisesti
 - Ennaltaehkäisevien palveluiden käytön tehostaminen
- **Yhteisöllisyyden lisääminen**
 - Yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisy ja vähentäminen
 - Asukkaiden ja yhteisöjen toimintamahdollisuuksien tukeminen



Maksuton Aurlahtipäivä on yksi kesän odotetuimmista ja suosituimmista tapahtumista Lohjalla.

- **Yhä useampi noudattaa terveyttä edistäviä elintapoja**
 - Lasten ja nuorten terveystottumusten edistäminen
 - Liikuntaharrastusten tukeminen
 - Ehkäisevän päihdetyön vahvistaminen
- **Työllisten ja työpaikkojen määrä kasvaa**
 - Nuorisotyöttömyyden ehkäisy ja nuorisotakuun toteutuminen
 - Työttömyyden ja sen aiheuttamien seurausten ehkäisy
 - Heikossa työmarkkina-asemassa olevien työmahdollisuuksien parantaminen
- **Lohjalla on monipuoliset tapahtumat ja vapaa-ajan palvelut**
 - Monipuolisia harrastusmahdollisuuksia kaikille tasapuolisesti, myös reuna-alueilla
 - Liikuntamahdollisuuksien lisääminen reuna-alueilla
- **Puhdas ympäristö ja laadukas infrastruktuuri**
 - Vesien ja ilmanlaadun seuraaminen
 - HINKU-hankkeen toteuttaminen
 - Arjen sujumisen tukeminen toimivilla kulkuyhteyksillä



Lohjalla järjestetään monipuolisia musiikkitapahtumia ympäri vuoden.

LÄHTEET

Kaikkonen R, Murto J, Pentala-Nikulainen O, Koskela T, Virtala E, Härkänen T, Koskenniemi T, Ahonen J, Vartiainen E & Koskinen S. Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen perustulokset 2010-2015. Verkkojulkaisu: www.thl.fi/ath

Kuntalaki 410/2015. Viitattu 10.7.2018.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410#Pidp5344688>.

Lohjan Kaupunki. 2018. Tilinpäätös 2017. <http://dynasty.lohja.fi/Dynasty/kokous/201820374-4-1.PDF>

Loukkola, K. Ilmanlaatu Lohjalla vuonna 2016. Lohjan vetovoimalautakunnan lupajaosto, julkaisu 1/17. <https://lohja.emmi.fi/l/bW7Cp5v7J7tm>.

Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry. Viitattu 11.6.2018.
<https://www.vesientila.fi/index.php?mid=358>

Mielenterveysseura. 2018. Ympäristö vaikuttaa mieleen. Viitattu 5.6.2018.
<https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/hyvinvointi/ymp%C3%A4rist%C3%B6-vaikuttaa-mieleen>.

Mäki, P., Jousilahti, P., Männistö, S., Raulio, S., Ståhl, T. & Laatikainen, T. 2017. Kunta päättää: Ravitsemus, liikunta ja lihavuuden ehkäisy kuntalaisten arjessa. Viitattu 18.6.2018.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132065/URN_ISBN_978-952-302-835-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Nummela, K. 2017. Lohjan pohjavesien yhteistarkkailu vuonna 2016. Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry, julkaisu 277/2017. Viitattu 18.7.2018. <https://lohja.emmi.fi/l/CMQ6sNL-HKCV>

Raivio H & Karjalainen J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa Taina Era (toim.): Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156.

Stakes. 2000. Ympäristökin vaikuttaa terveyteen. Viitattu 5.6.2018.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77321/ideakortti1_00.pdf?sequence=1.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010. Viitattu 10.7.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Osallisuuden seuranta. Viitattu 12.6.2018.
<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/osallisuuden-seuranta.a>

World Health Organization. 1948. Definition of health. Viitattu 4.6.2018.
<http://www.who.int/about/mission/en/>.